

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 316.3

Андронік О.Л.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва,
корпоративної та просторової економіки,
*Донецький національний університет
імені Василя Стуса*

ПРИВАТНІ ДОШКІЛЬНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Андронік О.Л. Приватні дошкільні навчальні заклади як основа соціального розвитку суспільства. У статті представлено й узагальнено проблеми дитячої освіти, пов'язані з функціонуванням дошкільних освітніх установ, визначено шляхи їх вирішення за рахунок функціонування приватних дошкільних навчальних закладів. Виявлено, що приватні дошкільні навчальні заклади в Україні мають високу конкурентоспроможність за обсягом та якістю послуг, що надаються, але вона дещо обмежується високою вартістю утримання дітей. В Україні спостерігається тенденція до розвитку приватних закладів дошкільної освіти, що може бути пов'язано з тим, що більшість батьків працює та не має достатнього часу на виховання дитини, також муніципальні садки здебільшого мають застарілі методи виховання, особливо в невеликих містечках та селах, через брак кваліфікованого персоналу та персоналу в цілому не всі діти можуть отримати необхідну увагу. Розроблено рекомендації з удосконалення організації діяльності приватних дошкільних навчальних закладів, які спрямовано на підвищення прозорості їх функціонування та якості послуг, що надаються.

Ключові слова: приватна освіта, приватні дошкільні навчальні заклади, економічна діяльність, фінансова діяльність дошкільних закладів освіти, приватний сектор у дошкільній освіті.

Андронік Е.Л. Частные дошкольные учебные заведения как основа социального развития общества. В статье представлены и обобщены проблемы детского образования, связанные с функционированием дошкольных образовательных учреждений, определены пути их решения за счет функционирования частных дошкольных учебных заведений. Выявлено что частные дошкольные учебные заведения в Украине имеют высокую конкурентоспособность по объему и качеству предоставляемых услуг, но она несколько ограничивается высокой стоимостью содержания детей. В Украине наблюдается тенденция к развитию частных учреждений дошкольного образования, что может быть связано с тем, что большинство родителей работает и не имеет достаточного времени на воспитание ребенка, также муниципальные сады в массе своей имеют устаревшие методы воспитания, особенно в небольших городках и деревнях, и за неимением квалифицированного персонала и персонала в целом, не все дети могут получить необходимое внимание. Разработаны рекомендации по совершенствованию организации деятельности частных дошкольных учебных заведений, которые направлены на повышение прозрачности их функционирования и качества предоставляемых услуг.

Ключевые слова: частное образование, частные дошкольные учебные заведения, экономическая деятельность, финансовая деятельность дошкольных учебных заведений, частный сектор в дошкольном образовании.

Andronicus O.L. Private pre-school educational institutions as the basis of social development of society. The article presents and summarizes the problems of children's education related to the functioning of pre-school educational institutions, identifies ways to solve them through the operation of private pre-school educational institutions. Due to the current tendency to overload in pre-school educational institutions, children cannot compete on equal terms for the quality and volume of services provided. It has been revealed that private pre-school educational institutions of Ukraine have a high competitiveness in the volume and quality of services provided, but it is somewhat limited by the high cost of keeping children. In Ukraine, there is a tendency to the development of private pre-school institutions, which may be due to the fact that most parents work and don't have enough time to raise a child, as well. The most part of municipal gardens have outdated methods of education, especially in small towns and villages, and in the absence of qualified personnel, not all children can receive the necessary attention. Pre-school educational institutions based on private property as individuals and/or legal entities should reflect this in the name of the preschool educational institution. Pre-school educational institution of private property should have the right to provide educational services in the field of pre-school education, issued in the manner prescribed by

the legislation of Ukraine. Despite the increase in the number of private pre-school educational institutions, not all families with children can use their services, especially in those regions with highest number of applicants for 100 places. This situation is caused by a lack of funds in families and the inability of the state to fulfill the obligations of providing pre-school education to children. Recommendations for improving the organization of private pre-school educational institutions have been proposed, which are aimed at increasing the transparency of their functioning and the quality of the services provided.

Key words: private education, private preschool educational institutions, economic activity, financial activity of pre-school educational institutions, private sector in pre-school education.

Постановка проблеми. Одним із базових принципів нової української школи є уявлення про безперервність освіти. Неперервна освіта – це процес, що складається з базової і подальшої освіти, передбачає послідовне чергування навчання в системі спеціально створених освітніх закладів із професійною діяльністю. Державою визначено, що базовим етапом фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини дошкільна освіта.

Саме тому дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Держава при цьому визнає пріоритетність дошкільної освіти та забезпечує умови для її здобуття, але фактично вимоги чинного законодавства не дотримуються. Часто виявляється, що групи у дошкільних навчальних закладах переповнені, що унеможливує забезпечення дітей рівними стартовими умовами для подальшого навчання у школі. Актуальною є проблема сплати «благодійних внесків» у навчальних закладах, які фактично спрямовуються на їх ремонт та розвиток дітей. Зазначені проблеми зумовили виникнення приватних дошкільних закладів.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Ураховуючи перші етапи розвитку недержавного сектору системи освіти в Україні, у працях багатьох учених аналізується зарубіжний досвід. О.В. Босак указує, що нові моделі та стратегічні напрями фінансування доступної для всіх освіти в умовах постіндустріального суспільства засновані на теорії системи, за якої положення людини у суспільстві визначається її здібностями [1, с. 237]. В останні 20 років у країнах Західної Європи та Америки почалися дискусії стосовно відносин між державними та різними типами недержавних форм фінансування освіти для реалізації права на отримання різних форм і рівнів освіти (лозунг «рівні можливості для всіх, але не рівні результати»). У Швеції в контексті оперативного соціального партнерства створюються специфічні центри технологій для освіти дорослих, на розвиток яких починаючи з 90-х років держава виділяє спеціальні гранти [6, с. 155].

Питаннями умов становлення та розвитку різних типів дошкільних навчальних закладів різних типів в Україні займалися такі дослідники та науковці: Н. Бабенко, Л. Батліна, С. Дітковська, Н. Рогальська, О. Богініч, Н. Денисенко, В. Педан, а також більшість практичних працівників дошкільних навчальних закладів України.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є висвітлення умов становлення та розвитку різних типів дошкільних навчальних закладів у дошкільній освіті України, які забезпечують соціальний розвиток суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Накопичується все більша кількість серйозних

доказів впливу дошкільної освіти на розвиток дітей відповідного віку на їхнє подальше життя. Хоча доступ до програм раннього розвитку поліпшився, проблеми із забезпеченням якості та наданням здорового і стимулюючого досвіду для дітей досі існують.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) [5, с. 61], визначається державна політика у сфері дошкільної освіти. Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психологічних та фізичних особливостей, культурних потреб. Дошкільна освіта є первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні [5, с. 62]. Систему дошкільної освіти становлять дошкільні навчальні заклади незалежно від упорядкування, типів і форм власності; наукові та методичні установи, органи управління освітою, освіта й виховання в сім'ї. Реалізується дошкільна освіта через дошкільні навчальні заклади різних типів, що забезпечують реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту [5, с. 65].

Закон «Про дошкільну освіту» (2001 р.) гарантує всім дітям доступ до дошкільної освіти та створив основу для поточної системи. Україна може похвалитися великим відсотком дітей, що користуються цією послугою. У 2013 р. в дошкільній освіті в Україні було 84% дітей відповідного віку порівняно із 74% у країнах Європи та Центральної Азії і з 32% у країнах із доходом нижче середнього.

Незважаючи на такий високий показник, існує певна кількість перешкод, що обмежують універсальний доступ. У сільській місцевості до дошкільних закладів освіти ходить лише 40% дітей віком від одного до шести років порівняно з 64% у містах. Крім того, хоча існуючі заклади дошкільної освіти пропонують загалом 1,1 млн. місць для дітей віком від одного до шести років, у них навчається 1,29 млн. дітей, що демонструє одну з основних проблем системи – недостатню кількість місць і перевантаження. Обмежена кількість місць і перевантаження створюють проблеми з якістю послуг, а також широко розповсюджені практики порушень доброчесності, коли директори закладів вимагають неофіційних внесків від батьків в обмін на вступ їхньої дитини до дитсадка, що має серйозний вплив на ситуацію з рівним доступом.

Приватний сектор у дошкільній освіті Україні традиційно відсували на другий план, частково через успадкування радянських санітарно-гігієнічних стандартів. Ці норми містили вимоги для закладів дошкільної освіти, згідно з якими ті повинні мати

кухню, пральню, окремі спальні, кімнати для ігор, їдальні й туалети для кожної групи, що ускладнювало можливості для приватних закладів. Однак у 2016 р. санітарні норми було переглянуто в бік лібералізації вимог до приміщень дитсадків, послуг харчування та обов'язкового устаткування, завдяки чому стало легше відкривати приватні дитсадки в державних будівлях і квартирах. Хоча в 2015 р. було тільки 177 зареєстрованих приватних дитсадків порівняно з 14 813 державними, проте існує багато незареєстрованих приватних закладів через труднощі з отриманням ліцензій.

Дошкільний навчальний заклад приватної форми власності повинен мати ліцензію на право надавати освітні послуги у сфері дошкільної освіти, видану в установленому законодавством України порядку.

Дошкільні навчальні заклади, засновані на приватній власності фізичних та/або юридичних осіб, за своєю сутністю є приватними підприємствами. Але вони створюються з метою отримання прибутку і мають статус господарських товариств, що повинно відображатися у назві дошкільного навчального закладу [4, с. 202].

Нині в Україні, за даними МОН, діє 14,9 тис. закладів дошкільної освіти, їх відвідує 1,3 млн. дітей [3]. За кількістю закладів попереду сільська місцевість, а за кількістю місць – міські поселення. Останні сім років охоплення дітей коливається від 64% до 66% від усіх дітей відповідного віку (53–57% – у містах, 41% – у сільській місцевості).

Приватні дошкільні навчальні заклади України мають високу конкурентоспроможність за обсягом і якістю послуг, що надаються, але вона дещо обмежується високою вартістю утримання дітей. Основними проблемами фінансів приватних дитячих садків є: непрозорість ціноутворення, незначні відмінності в оплаті персоналу порівняно з державними, великі суми податків і оренди на рівні комерційних структур, високий адміністративний тиск у формі контролю наглядових органів [5, с. 202].

За даними Міністерства освіти і науки, в Україні спостерігається тенденція перевантаження дошкіль-

них навчальних закладів (рис. 1). У середньому в Україні на 100 місць претендує 112 дітей. Найбільше перевантаження спостерігається у Львівській, Волинській, Івано-Франківській і Чернівецькій областях. Основною причиною зазначеної тенденції є занепад інфраструктури після розпаду СРСР та виведення її частини з експлуатації. Поліпшення демографічної ситуації у 2000-ні роки, пов'язане з економічним ростом, не супроводжувалося розбудовою нової інфраструктури і призвело до перевантаження дошкільних навчальних закладів.

Новий санітарний регламент для дитсадків, який був затверджений у 2016 р., дав змогу відкривати приватні дитсадки. На 2017 р. в Україні працювало 189 приватних дошкільних навчальних закладів (рис. 2) [2]. Приватні заклади дошкільної освіти не набули популярності у Волинській, Донецькій і Рівненській областях. Більша частка приватних дитсадків припадає на Київ та Київську область.

Якщо порівняти дані щодо навантаження та кількістю приватних дитсадків, то в тих регіонах, де спостерігається найбільше навантаження, приватні дошкільні навчальні заклади не поширені, що може біти зумовлено браком коштів у сім'ї з дітьми.

Вартість перебування у приватних дошкільних закладах освіти відрізняється залежно від міста, найдорожчі приватні заклади – у Києві.

Основною позитивною рисою приватного дитсадка є кількість дітей у групі, яка відповідає нормам, установленим державою. Також у приватних дитсадках більш вибагливе ставлення до вихователів, методів виховання, інтер'єра та іграшок. Усі ці чинники напряду впливають на задоволеність дітей та батьків від закладу, дають змогу дитині швидше розвиватися та інтегруватися у суспільство.

Сьогодні більша увага приділяється розвитку шкільної освіти, а якості й доступності дошкільної освіти приділяється найменше уваги, зокрема тому, що основний акцент робиться на догляд за дитиною.

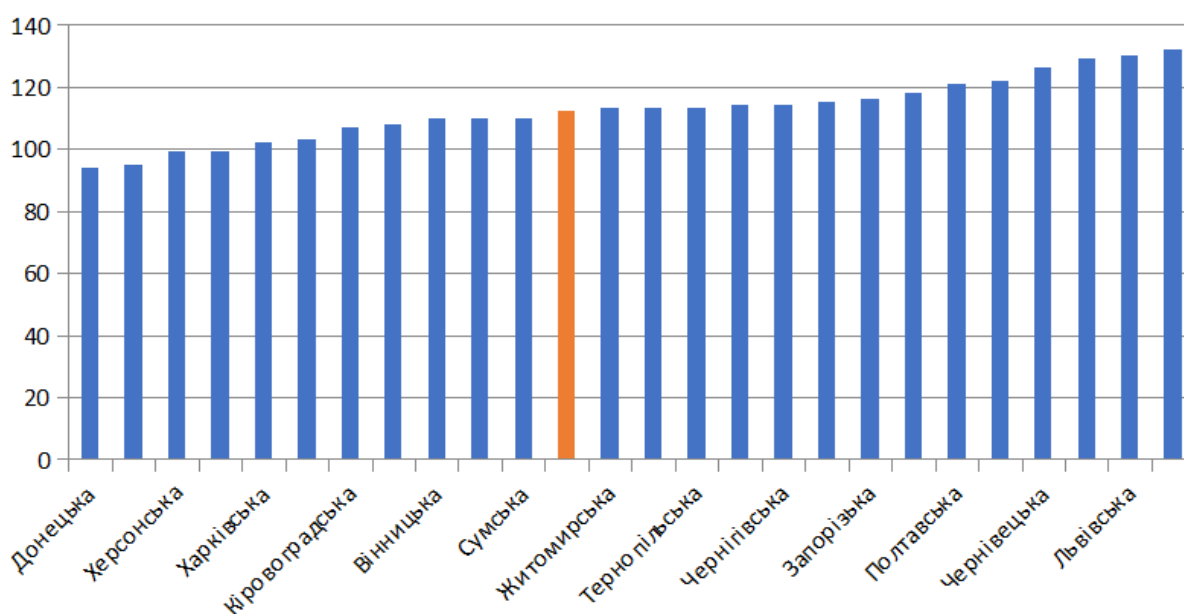

Рис. 1. Кількість претендентів на дошкільні навчальні заклади на 100 місць (осіб), 2017 р.

Джерело: складено на основі [2]

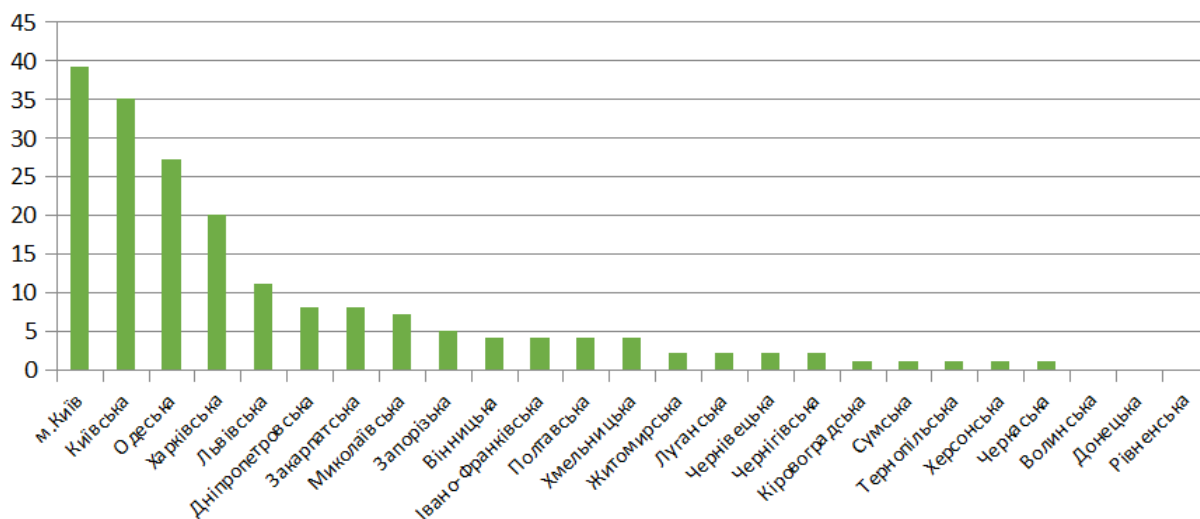

Рис. 2. Кількість приватних дошкільних навчальних закладів на кінець 2017 р.

Джерело: складено на основі [2]

Аналізуючи європейський досвід у цьому напрямі, можна зазначити:

– вихователь має свідоцтво про проходження спеціальних курсів дошкільного виховання, на основі якого має право приймати на своїй території дітей та займатися з ними;

– в основній своїй масі подібні садочки відкривають сім'ї, в яких також є діти, що також дає можливість матері бути зі своїми дітьми та ще й заробляти гроші, слідкуючи за трьома-чотирма іншими.

Такі маленькі садочки для дітей є комфортними, тому що вони почуваються як дома і не мають нестачі уваги.

Поступово в Україні спостерігається тенденція до розвитку приватних закладів дошкільної освіти. З кожним роком таких закладів стає більше. Це, по-перше пов'язано з тим, що більшість батьків працює більше ніж вісім годин на день та не має достатнього часу на виховання дитини, що, своєю чергою, призводить до того, що діти дуже часто проводять час наодинці та займають себе комп'ютерними іграми чи дивляться мультики, що ніяк не розвиває їх як соціальну одиницю. Коли такі діти попадають у соціум, де багато дітей (школа, спортивні секції, різні гуртки), дуже часто виникають проблеми з адаптацією та знаходженням спільної мови.

По-друге, муніципальні садки мають застарілі методи виховання, особливо в невеликих містечках та селах, і через брак кваліфікованого персоналу та персоналу в цілому не всі діти можуть отримати необхідну увагу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Приватні заклади дошкільного виховання – це прямий шлях

до якісної освіти для дітей, розвитку їх уподобань та талантів. Пріоритетність освіти задекларована і владою, і певними положеннями нормативно-правової бази. Але під час формування реальної економічної політики питання освіти розглядаються за залишковим принципом. Це можна визначити за тим, які загальнодержавні освітні програми враховуються під час формування державного бюджету і місцевих бюджетів.

Для розвитку дошкільної освіти необхідно впровадити реалізацію таких заходів:

– сприяння розвитку інфраструктури дошкільної освіти, незважаючи на типи і форми власності, особливо в сільській місцевості, шляхом будівництва нових дошкільних закладів, відновлення діяльності закритих відповідно до потреб населення;

– розроблення державного єдиного фінансового нормативу утримання однієї дитини в дошкільному навчальному закладі відповідно до типу закладу, що дасть змогу планувати видатки на дошкільну освіту та створити прозору систему ціноутворення;

– посилення соціального захисту працівників дошкільної освіти, а саме: порівняння їх у статусі до педагогічних працівників інших освітніх ланок та підвищення заробітної плати.

Впровадження зазначених заходів та державний нагляд за діяльністю приватних дошкільних навчальних закладів сприятимуть розвитку дошкільної освіти, зменшенню навантаження на заклади та поліпшенню якості послуг.

Метою подальших досліджень є обґрунтування засобів державного регулювання приватних дошкільних навчальних закладів та їх фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Босак О.В. Світовий досвід реформування системи професійної освіти. *Науковий вісник НЛТУ*. 2007. Вип. 17.5. С. 235–241.
2. Дошкільна освіта в Україні у 2017 році. Статистичний збірник. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
3. Машенко К.С. Фінанси приватних дошкільних навчальних закладів: особливості і проблеми. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 16. С. 197–204.
4. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita>
5. Нормативні документи. Для завідуючих ДНЗ / упоряд. Т.Т. Чала. Харків : Основа, 2007. 528 с.
6. Огієнко В.Г. Соціальне партнерство як механізм компетентнісного підходу в скандинавській системі освіти дорослих. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2008. Вип. 18. Т. 1. С. 151–159.